

5. Шарварко Б. Режисура театралізованого масового дійства: навчально-методичний посібник / Б. Шарварко. – К.: НАКККіМ, 2004. -124с.

А.О.СВИСТУН,

магістр культурології, магістр державного управління, директор-розпорядник Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру, викладач Миколаївського муніципального академічного коледжу,
м. Миколаїв

ТРАНСРЕГІОНАЛЬНІ ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ПРОЕКТУВАННЯ

На сучасному етапі розвитку та становлення українського суспільства до стратегічних пріоритетів держави належить сприяння розширенню участі України в європейському та світовому культурному співробітництві, інтеграції української культури до світового культурного простору. Ці пріоритети можуть бути реалізовані шляхом здійснення таких ключових завдань: удосконалення системи культурного співробітництва України із зарубіжними країнами шляхом укладання міжнародних договорів та прямих зв'язків між культурно-мистецькими установами інших країн; надання державної підтримки реалізацій найбільш значущих культурних ініціатив міжнародного характеру, що дасть змогу підвищити авторитет України у світі, сприятиме налагодженню порозуміння між народами; проведення за кордоном, з метою ознайомлення населення зарубіжних країн з культурним надбанням українського народу, заходів за участю українських мистецьких колективів, виставок українського мистецтва, фестивалів українського кіно, "круглих столів"; сприяння участі представників України у міжнародних виставках і конкурсах, завдяки чому можна представити самобутню українську культуру та найновіші культурні досягнення світовій громадськості; проведення культурно-мистецьких заходів у місцях компактного проживання українців заради задоволення їх культурних потреб тощо.

Концепція регіональної політики у демократичних країнах передбачає саморозвиток регіонів з урахуванням державою їх регіональних інтересів. Державне управління обмежується роллю координатора та розробника політичних завдань, а співробітництво будується лише через пряму співпрацю між учасниками ринкових процесів.

Регіональна культурна політика – це, з одного боку, істотна складова стратегії соціального та культурного розвитку України, яка реалізується відповідно до загальних завдань державної культурної політики; з іншого боку, регіональна культурна політика виступає як самостійна галузь проектної

діяльності, що має на меті всебічну підтримку та популяризацію культурної самобутності кожного регіону, його історичних пам'яток, мови, релігії, фольклору, народної творчості, створення умов для розвитку культурно-мистецького життя даної місцевості. У соціально-культурному проектуванні центральний уряд робить основний акцент на гарантії якості; регіональні та місцеві органи управління більше концентрують увагу на гарантіях доступності, місцевого споживання та участі в культурному житті.

Культурна політика в регіонах – “це не локальна діяльність окремого відомства, це спільна діяльність усіх суміжних із культурою структур, спрямована на здійснення єдиної, взаємопов'язаної у своїх складових загальнодержавної культурної політики”.

Культурно-мистецьке проектування в громаді має вирішувати специфічні проблеми даного населеного пункту; задовольняти різноманітні соціально-культурні потреби громадськості; залучати до соціально-культурної діяльності представників різних соціально-демографічних груп; зміцнювати зв'язки між інституціями, що діють у громаді; сприяти відродженню та розвитку культури; посилювати значення громади у житті міста, сприяти реалізації культурно-мистецьких ініціатив населення.

Тобто, актуальність вивчення та розвитку регіонального культурно-мистецького проектування пояснюється:

- багатством регіонів нашої країни, різноманітністю етнічного складу населення, кліматичними та природними можливостями, традиціями та обрядами, культурною унікальністю та самобутністю;

- можливістю використати внутрішній потенціал території, місцеві соціально-культурні ініціативи, акцентувати увагу не на виробленні та прийнятті стратегічних рішень, а на органах регіонального та місцевого самоврядування;

- можливістю врахувати регіональну специфіку, особливості соціально-культурної інфраструктури, характерні для даної території та населення проблеми.

Соціально-культурна сфера є багаторівневою системою, що спроможна налагодити зв'язок між населенням і державними органами влади, громадськими організаціями, бізнесовими структурами, мистецькими об'єднаннями.

Соціально-культурна сфера має реальні можливості для реалізації населенням регіону своїх громадянських прав і свобод, вирішення соціокультурних проблем, удосконалення соціальної дійсності.

Регіональний культурно-мистецький проект – це принципово важлива форма самовиразу та самореалізації особистості. Нові соціально-економічні реалії та суперечливий характер реформ актуалізували проектну діяльність на регіональному рівні як засіб удосконалення культурно-мистецької дійсності.

Використання проектного потенціалу культурно-мистецької сфери на регіональному рівні дозволяє розробити та використати механізми її

саморозвитку, змодельовати та прогнозувати пріоритетні влади; інноваційний зміст кадрової політики органів управління у сфері культури.

Реалізація сформульованих завдань дозволить створити передумови для стійкого соціокультурного розвитку регіону.

Тому, завдання регіональних культурно-мистецьких проектів має сприяти:

- створенню умов для розвитку творчого потенціалу, духовного та культурного розвитку місцевого населення;
- збереженню та збагаченню історико-культурних традицій регіону та творчого потенціалу суспільства, відновлення механізмів культурної спадковості;
- формуванню моральних основ суспільства, громадянськості та патріотизму, позитивних культурно-поведінських моделей;
- забезпеченню умов для формування соціальноактивної позиції особистості;
- удосконаленню практики культурно-мистецької діяльності відповідно до змін у суспільстві;
- підготовці спеціалістів, здатних залучити населення до культурної творчості;
- громадському визнанню сфери культури як важливого стабілізуючого чинника суспільного розвитку.

Ефективне регіональне проектування має базуватись на принципах різноманітності послуг і напрямів проектної діяльності; систематичного вивчення потреб і запитів населення; доступності соціокультурних послуг для усіх соціальних груп населення; диференційованого соціокультурного обслуговування; якості та комфортності обслуговування.

Культурно-мистецькі проекти в центрі своєї уваги мають такі проблеми як зниження рівня художнього розвитку у підростаючого покоління, одноманітність художніх смаків, зацікавленість тими видами та жанрами, що не вимагають інтелектуальних зусиль у процесі сприйняття, незатребуваність потенціалу професійного мистецтва, орієнтація закладів культури на комерційний репертуар, розважальні заходи низької якості, відсутність умов для розвитку та професійного самовизначення обдарованих дітей та ін.

Прикладами проектів у сфері художньої культури можуть бути проекти “Народна творчість”, “Мистецтво маргінальних територій”, “Світ прекрасного”, “Народні майстри”, “Мистецьке березілля”, “Лабіринт українського самвидаву”, “Південні маски” та ін.

Наприклад: Завданням проекту “Народна творчість” є виховання у дітей та підлітків інтересу до народного мистецтва; відновлення вмінь та технологій ремесел, традицій, звичаїв, характерних для регіону; відновлення історико-культурної спадщини.

Форми виконання проекту:

- пошуково-дослідницька діяльність про художньо обдарованих людей та носіїв народних ремесел;

- свята, народні гуляння, виставки народних майстрів,
- фестиваль дитячого фольклору;
- дитячі клуби естетичного розвитку;
- клуби любителів мистецтва, сімейні театри, художні майстерні, театральні студії та лабораторії фольклору, спеціалізовані підліткові клуби.

Проект “Світ прекрасного” має на меті художній розвиток

- духовно-моральне виховання, створення умов для реалізації інтелектуально-творчого потенціалу підростаючого покоління, залучення його до духовних цінностей,

- розвиток дозвіллевої активності дітей та батьків.

Форми виконання проекту:

- групи естетичного розвитку;
- ігрові програми;
- цикли заходів для сім’ї;
- огляди, конкурси, фестивалі (тижні музики, фестиваль театральних мініатюр).

В умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів виникла необхідність включення регіону в активну міжнародну діяльність. Процеси розширення Європейського Союзу, різні ступені участі у них України, утворення нових союзів, розвиток програм щонайширшого спрямування, зумовили необхідність пошуку нових шляхів реформування економічних зв'язків області та залучення до господарських процесів у регіоні нових потенційних інвесторів та надання сприяння вже працюючим підприємствам.

Міжнародне міжрегіональне співробітництво області спрямоване на встановлення і поглиблення соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між обласною державною адміністрацією та відповідними органами влади регіонів-партнерів інших держав у межах компетенції, визначеної національними законодавствами.

Транскордонне співробітництво (ТКС), як елемент державної політики, сьогодні займає достатньо важливе місце, як в системі пріоритетів соціально-економічного розвитку, так і в напрямку європейської інтеграції України.

Із введенням Європейським Союзом в дію нового фінансового інструменту – Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП), що прийшов на зміну програмі ТАСІС для прикордонних регіонів країн СНД, Миколаївська область отримала можливість брати участь у нових програмах прикордонного співробітництва (ППС) “Україна-Польща-Білорусь” та „Україна-Румунія-Молдова” (2007-2015) і входить в територію дії цих програм в статусі додаткового регіону, що в свою чергу дозволяє брати участь виключно у м’яких (не інвестиційних, що стосуються розбудови інфраструктури) проектах.

З метою висвітлення тематики умов та процедур підготовки проектів, подачі заявок, можливостей залучення грантових коштів для реалізації проектів в рамках зазначених програм прикордонного співробітництва за ініціативи проекту «Сприяння розвитку регіонального потенціалу», який фінансується

Європейською Комісією, для потенційних аплікантів проведено два семінари, зокрема, 27 квітня 2009 року у м. Тернополі по програмі «Україна-Румунія-Молдова 2007-2015» та 6 травня 2009 року у м. Луцьк по програмі «Україна-Польща-Білорусь 2007-2015».

Під час дискусій розглянуто широкий спектр питань практичного застосування нових операційних програм, що сприяло плідному обміну досвідом у сфері транскордонного співробітництва, тематикою можливих проектів та розробками, робота над якими становить спільний інтерес.

Розглядаючи питання культурно-мистецьких проектів регіонального значення, неможливо залишити поза увагою досвід європейських країн у реалізації проектів соціально-культурної сфери як інструментів здійснення регіональної культурної політики. Світова практика розвитку регіонів доводить, що ефективною політикою держави у питаннях регіонального розвитку є не та, яка надає перевагу галузевим програмам розвитку, а та, за якою виключного значення набувають внутрішні характеристики та потенціал території.

Розвиток партнерських зв'язків та значний досвід Румунії, Польщі у залученні коштів Європейського Союзу, Брестської області в сфері реалізації, як великих, так і малих проектів приведе до збільшення їх кількості та покращення якості їхньої реалізації. Таким чином підписані угоди закладуть основи плідної та довготривалої співпраці між областями-партнерами та організаціями.

Основними ідеями майбутніх проектів є створення пунктів/центрів/бюро транскордонного співробітництва та дії, спрямовані на пошук потенційних партнерів; організація транскордонних заходів, таких як торгівельні ярмарки, спортивні заходи, концерти, творчі майстерні, форуми та семінари. Також сприяння впровадженню спільних дій, направлених на підтримку традиційної культури регіонів-партнерів; співпраця, візити, обмін досвідом органів місцевої влади, недержавних організацій. Підтримка спільних досліджень, розвиток та трансфер технологій.

Пріоритетною цільовою групою, на яку спрямовуватиметься реалізація проектів, будуть недержавні організації, національні меншини, асоціації, що представляють жінок, групи населення з обмеженими можливостями (інваліди).

Суттєвим недоліком в інституційному забезпеченні транскордонного співробітництва є його недостатній розвиток на рівні районів та громад. Досвід країн Європи свідчить, що провідниками такої співпраці виступають саме місцеві органи влади та самоврядування, їх асоціації, громадські організації, підприємницькі структури.

Питання про потребу запровадження прозорих механізмів фінансування програм та проектів в Україні обговорюється протягом трьох років, але до прийняття відповідних рішень актуальним залишається пошук та аналіз практик, запровадження прозорих, відкритих конкурсів, звітування за кошти платників податків.

Відбувається поступовий перехід від концепції «підтримки» діяльності неурядових організацій до концепції реалізації програм (надання послуг) для певних соціальних груп (цільових груп), що виконуються найбільш придатними та ефективними виконавцями – неурядовими організаціями.

На сьогодні в кожному місті, області чи загалом в Україні функціонує чимало громадських та інших неурядових організацій, які працюють із тими чи іншими соціальними групами (дітьми, молоддю, інвалідами, сім'ями з дітьми тощо).

В платників податків відсутній інтерес у тому, щоб просто підтримувати діяльність (існування) тієї чи іншої організації, це є справою тих, які заснували її та беруть в ній участь. Натомість в кожному місті, області, Україні існує чимало невирішених проблем, ненаданих послуг (наданих неефективно), які держава чи громада не спроможні надавати для цих соціальних груп. Такі послуги не можуть надати або виконуватимуть неефективно самі органи державної влади, органи місцевого самоврядування, створені ними установи, підприємства. Найбільш ефективно їх можуть надати організації громадського сектору, що працюють із відповідними соціальними групами або є представниками цих соціальних груп.

Таким чином, платники податків зацікавлені у тому, щоб вирішувались суспільні та соціальні проблеми ефективно.

Після усвідомлення цього факту постає питання про запровадження та проведення конкурсу (тендеру), щоб визначити не будь-яку неурядову організацію, яка потребує «підтримки», а організацію-найбільш ефективного виконавця послуг, які не може надати держава чи місцева громада. Таким чином, держава чи громада здійснює пошук найбільш ефективного, наближеного до цільової групи, досвідченого надавача послуг (виконавця робіт).

Питання про механізми фінансування заходів та програм, які розробляються організаціями громадського сектору, які мають більше можливостей оцінювати потреби різних груп молоді та представляти інтереси молоді, яку вони об'єднують, залишається актуальним для України.

В містах та областях визначення пріоритетів, оголошення конкурсів, проведення конкурсів, визначення переможців, забезпечення доступу до інформації, звітування та моніторинг такого бюджетного фінансування здійснюється по-різному.

Водночас ці практики, як успішні так і не успішні, є важливими джерелами інформації, показниками про проблеми та перешкоди участі організацій в такому фінансуванні.

Коаліцією громадських організацій здійснено пошук, проведено аналіз практик фінансування проектів та програм для молоді та дітей, які реалізуються громадськими організаціями у різних містах та областях України за кошти державного та місцевих бюджетів.

Головною метою нового фінансового інструменту є підтримка та розвиток безпосередніх стосунків між сусідніми країнами та поглиблення

взаєморозуміння між їхніми громадянами. Основні напрямки впровадження проектів - інституційна співпраця в галузі освіти, культури, науки, соціально-економічній сфері, підтримка громадянського суспільства та місцевих громад.

Регіональний культурно-мистецький проект – це принципово важлива форма самовиразу та самореалізації особистості. Нові соціально-економічні реалії та суперечливий характер реформ актуалізували проектну діяльність на регіональному рівні як засіб удосконалення культурно-мистецької дійсності.

Використання проектного потенціалу культурно-мистецької сфери на регіональному рівні дозволяє розробити та використати механізми її саморозвитку, змоделювати та прогнозувати пріоритетні влади; інноваційний зміст кадрової політики органів управління у сфері культури.

Отже, знання регіональних особливостей, як передумова успішної співпраці між мистецькими установами та влади має посилити на регіональному рівні ефективність їх роботи в цілому.

Список використаної та цитованої літератури

1. Культурна політика України: оцінка міжнародних експертів [Електронний ресурс] / Рада культурної співпраці Ради Європи ; Міністерство культури України. – К., 1999–2014. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk>
2. Петрова І.В. Проектування в соціально-культурній сфері.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.culturalstudies.in.ua/2008_petrova_i_v_menu.php.
3. Петрушенко, Ю. М. Фінансове забезпечення культурного розвитку регіону [Текст] / Ю. М. Петрушенко, Ю. Г. Шишова // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2008. – № 2, Т. 2. – С. 160-169.
4. Підпригорчук, Я. Проблеми ресурсного забезпечення галузей культури в умовах ринкових трансформацій[Текст]/Я.Підпригорчук: Збірник наукових статей. – К.: КДІК, 1997. – 298с.
5. Постійно оновлюваний список благодійних фондів та організацій (приватних, корпоративних, громадських). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://charity-in-ua.livejournal.com/3374.html>.
6. Современные технологии социально-культурной деятельности: учебное пособие[Текст]// Григорьева Е.И.. – Тамбов, 2002. – 260 с.
7. Соколов А.В. Феномен социально-культурной деятельности. – Санкт-Петербург, 2003. – 118с.
8. Социально-культурная деятельность: поиски, проблемы, перспективы[Текст]. – Москва: МГУКИ, 2000. – 345 с.